

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljö
Maria Wall
maria.wall@lansstyrelsen.se
Tel: 010 - 225 14 68

BESLUT

2018-06-18

Delgivningskvitto

1 (2)

Dnr 3638-2012

Enligt sändlista

**Beslut om byggnadsminnesförklaring av Prästgrundets kapell,
Skärgården 2:146 och 147, Söderhamns stad och kommun,
Hälsingland**

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § kulturminneslagen Prästgrundets kapell, fastigheten Skärgården 2:146 och 147, för byggnadsminne. Samtidigt meddelas skyddsbestämmelser enligt 3 kap 2 § KML (bilaga 1).

Bakgrund

Fråga om byggnadsminnesförklaring har väckts 2012-04-26 av Prästgrundets hamnförening. Kapellet, bagarstugan och mangelboden ägs av hamnföreningen medan fastigheterna ägs av Söderhamns kommun. Såväl föreningen som kommunen, i egenskap av ägare har skriftligen godkänt förslaget till byggnadsminnesförklaring, 2018-05-22 respektive 2017-04-17. Byggnadsnämnden i Söderhamns kommun har tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen 2018-05-30.

Länsstyrelsens motivering

Motiven för byggnadsminnesförklaringen redovisas i bilaga 1.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten, se bilaga 2.

Per Bill
Landshövding

Maria Wall
Antikvarie

Bilagor:

- 1 Skyddsföreskrifter och motiv för beslut
- 2 Hur man överklagar

Sändlista:

Prästgrundets hamnförening, [REDACTED]
Kultur och samhällsservice, Söderhamns kommun, 826 80 Söderhamn

För åtgärd enligt 3 kap 8§ KML:

Lantmäteriet

Kopia till:

Söderhamns kommun, Byggnadsnämnden
Riksantikvarieämbetet
Hälsinglands museum
Länsmuseet Gävleborg

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljö

Maria Wall

Tel 010-2251468

maria.wall@lansstyrelsen.se

BILAGA 1

2018-06-18

1 (8)

Dnr 3638-2012

**Byggnadsminnesförklaring av Prästgrundets kapell, Skärgården
2:146 och 147, Söderhamns stad och kommun, Hälsingland.**

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00
Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se
E-post lansstyrelsen@x.lst.se

SKYDDSBESTÄMMELSER

Byggnadsminnesförklaringen avser del av fastigheten Skärgården 2:146 och 147 enligt bifogad karta.

Skyddsföreskrifterna gäller samtliga byggnader inom skyddsområdet, numrerade enligt karta nedan: kapellet (1), bagarstugan (2), mangelboden (3).

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. I kapellet (1) får befintlig fast inredning inte tas bort eller på annat sätt förändras. Exempel på sådan fast inredning är bänkinredning, läsarpulpet, golvbrädor, lister, foder.
3. I kapellet (1) får inte heller väggmålningar och andra målade ytor övermålas eller på annat sätt förändras.
4. I bagarstugan (2) får inte ingrepp i byggnadens stomme göras.
5. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhåll ska ske i samråd med Länsstyrelsen och utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
6. Skyddsområdet omfattar del av fastigheten Skärgården 2:146 och 147 enligt karta*. Inom området får ytterligare byggnader inte uppföras utan Länsstyrelsens tillstånd. Området ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till ändringsåtgärder som strider mot skyddsföreskrifterna.

*koordinater: 6803485, 624791

MOTIVERING

Prästgrundets kapell är ett fint exempel på de fiskarkapell som uppförts längs kusten. Kapellet, som är det minsta i sitt slag, är välbevarat såväl interiört som exteriört. I anslutning till kapellet finns även bagarstuga och mangelbod, vanligt förekommande gemensamhetsanläggningar i fiskelägena. Tillsammans berättar de tre byggnaderna om hur det sociala och gemensamma livet i fiskeläget var organiserat och tog sig uttryck. Även om den nuvarande mangelboden är tillkommen så sent som på 1920-talet representerar den en viktig byggnadsfunktion på platsen.

Kapellet med klapperstensfältet i förgrunden och mangelboden i bakgrunden.

Fiskarkapellen är i de flesta fall skyddade enligt 4 kap kulturmiljölagen, dvs som kyrkliga kulturminnen. Så är inte fallet för Prästgrundets kapell. Det skydd som nu föreslås innebär istället att kapellet blir byggnadsminne enligt kap 3 samma lag. Tillsammans med kapellet skyddas även bagarstugan och mangelboden. Skyddet för de båda senare är enbart exteriört. Eftersom 4 kap endast skyddar själva kapellbyggnaderna är detta ett unikt tillfälle att skydda de olika byggnadsfunktionerna i ett sammanhang.

Bagarstugan

Hela Prästgrundet utgör riksintresse för kulturmiljövården, med småskalig 1800-talsbebyggelse runt hamnviken och med bebyggelse och markanvändning organiserad efter traditionellt fiskelägesmönster.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Prästgrundet ligger i Söderhamns yttersta skärgård ca 6 km från fastlandet, nordost om Söderhamn*. Gravrösen vittnar om att ön sedan vikingatid använts för jakt och fiske. Från medeltid har fjärrfiske bedrivits här, dvs fiskarna bosatte sig på Prästgrundet under fiskesäsongen, som sträckte sig från tidig vår till höst. Säsongsfiskarna kom framför allt från Gävle, men vid den här tiden även från andra städer som tex Uppsala.

Gävlefiskarna hade sedan stadens grundande 1446 särskilda privilegier som gav dem rätten att fiska längs en stor del av norrlandskusten. 1557 gavs de av Gustav Vasa också ensamrätten till detta fiske. Man anlade fiskelägen, även kallade Gävlebohamnar från Bönan i söder till Umeå i norr. Förutom egna stugor, bodar och båthus fanns vanligen flera gemensamma byggnader, såsom bagarstuga, mangelbod och inte minst fiskarkapellen, ibland med tillhörande så kallad prästkammare i en egen byggnad.

Kapellet

Prästgrundets kapell, som är det minsta kapellet längs norrlandskusten började byggas 1826 och invigdes 1830. Byggnaden är uppförd i liggtimmer med koret orienterat mot öster och ingången i väster. 1888 panelslogs timmerväggarna utvändigt. Ursprungligen hade kapellet tre fönster, ett på varje långsida och ett i korväggen. Det senare sattes igen vid den renovering som genomfördes 1927 och ersattes då av ett marmorerat väggfält.

Kapellet har plats för ca 35 personer i de slutna bänkarna. Med det begränsade utrymmet har man istället för altare utformat en bokpulpet kombinerad och ihopbyggd med en minimal altarring. Tillsammans utgör de minsta formen av en altarpredikstol, troligen unik även bland fiskarkapellen.

Det invändiga måleriet utfördes ursprungligen 1838 av stadsmålare Anders Wibelius, vilket även framgår av den minnestavla som hänger i kapellet:

”Detta till Guds ähra helgadt bönehus blef till sininre Prydnad Fullbordadt år 1838 på samtelige Hamnboernas bekostnad under dåvarande Hamn Fogden Anders Ömans Presidjetid Samt då i augusti målades af And: Wibelius i Söderhamn”

Väggfälten är marmorerade och indelade med målade pilastrar. I koret är ett kors med drapering och törnekrans målat mot en blå bakgrund. Det är inte helt fastställt om något ytterligare väggfält utöver korets marmorering fick ny bemålning vid renoveringen 1927. Allt tyder dock på att bänkinredningen och altarpredikstolen har kvar sin ursprungliga bemålning från 1838.

Foto Daniel Olsson, Länsmuseet

Altarring med bokpulpet. Foto Daniel Olsson, Länsmuseet

Bagarstugan

Bagarstugans byggnadsår är okänt, men den omnämns i hamnboken 1848 och utgör tillsammans med Bönhamns bagarstuga i Västenorrlands län den enda kända bevarade gemensamhetsägda bagarstugan i anslutning till fiskarkapellen i Gävleborgs och Västernorrlands län. Vid renoveringen 1969 byttes en betydande del av byggnadens originalmaterial ut.

Mangelboden

Mangelboden byggdes så sent som på 1920-talet, men föregicks även av en tidigare mangelbod. Själva mangeln byttes ut 1959, vilket visar att byggnaden fyllt en funktion in i modern tid.

Mangelboden med begravningsplatsen i förgrunden och kapellet i bakgrunden

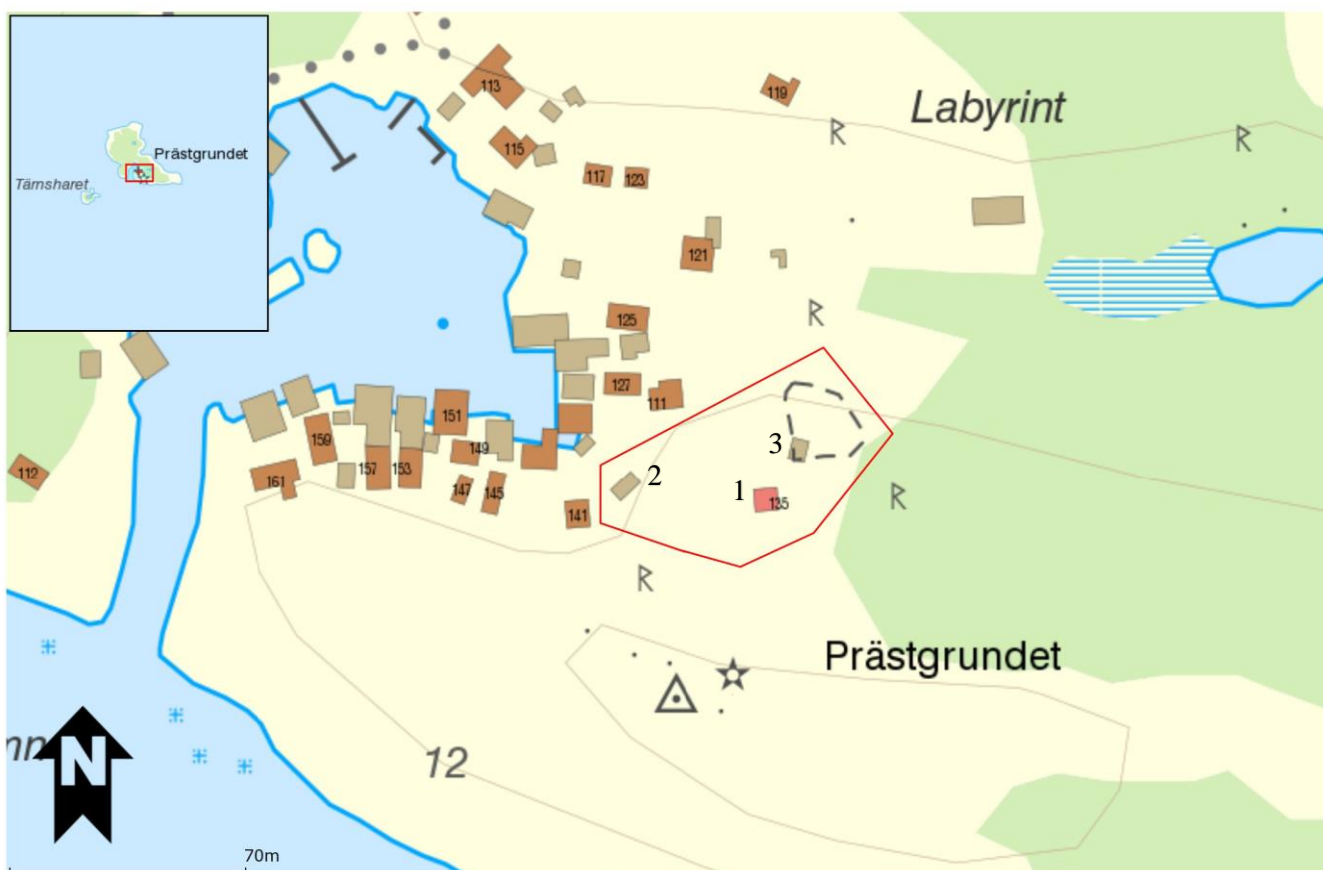
Begravningsplatsen

Strax bakom mangelboden ligger en äldre begravningsplats omgärdad av en närmast cirkelformad stenmur. Enligt traditionen ska en präst och hans hustru ligga begravda här. Det finns dock inga hittills kända källor som kan bekräfta detta.

En mer utförlig bakgrund och historik finns i den byggnadsminnesutredning som av Länsstyrelsen uppdrogs till Länsmuseet Gävleborg och Hälsinglands museum i samverkan:

Bålsön och Prästgrundet – Byggnadsminnesutredning om fyra gemensamhetsägda byggnader i två fiskelägen (Rapport Länsmuseet Gävleborg 2015:06)

Karta över föreslaget skyddsområde

- Gräns för skyddsområde
- 1 Kapell
- 2 Bagarstuga
- 3 Mangelbod